

УДК 330.12

МАТЕРІАЛЬНИЙ ДОБРОБУТ, ЙОГО СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА

ПАВЛЮК Тетяна Іванівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки та міжнародних відносин

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державний торговельно-економічний університет

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5417-6250>

Анотація. У статті обґрунтовано сутність матеріального добробуту населення, його структури та динаміки. Визначено поняття добробуту населення. Досліджено критерії оцінки добробуту населення, його показники. Проаналізовано рівень матеріального добробуту населення.

Ключові слова: матеріальний добробут, якість життя, доходи населення, заробітна плата.

Постановка проблеми. Кожна людина, як і людство в цілому, прагне жити в достатку. Тому проблеми багатства, добробуту та шляхів і способів їх досягнення не залишалися поза увагою багатьох економістів. Проблеми добробуту неодноразово виступали об'єктами наукових досліджень, адже добробут є індикатором рівня якості життя як окремих індивідів, так і держави в цілому. Тому збільшення рівня добробуту є ознакою ефективності функціонування економічного механізму держави, його головною метою, що само по собі є бажаним для суспільства.

Поточний рівень добробуту є тим фактором, який стримує людський ро-

Аннотация. В статье обосновано сущность материального благосостояния населения, его структура и динамика. Дано определение понятия благосостояния населения. Исследовано критерии оценки благосостояния населения. Проведен анализ материального благосостояния населения.

Ключевые слова: материальное благосостояние, качество жизни, доходы населения, заработная плата.

звиток або сприяє йому, створюючи додаткові стимули або обмежуючи можливості індивідів та населення в цілому щодо реалізації активної економічної поведінки. На жаль, нині недостатньо дослідженою є система показників поточного рівня добробуту та динаміка добробуту населення України, що обумовлює необхідність подальшого вивчення закономірностей зміни рівня добробуту з метою розробки дійових заходів соціально-економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика сутності добробуту представлена в роботах таких дослідників, як А. Маршал, Т. Гакаленко, А. Пігу, І. Бентам, Р. Адамс,

А. Сміт та інших. Вирішенню проблеми індикаторів якості життєдіяльності присвячено наукові розробки зарубіжних авторів (Р. Адамс, Р. Барро, А. Бігстен, Дж. Галлуп, В. Нордхауз, М. Пундарік, М. Равальйон, А. Сен, П. Таунсенд, Дж. Тобін тощо) та українських дослідників, таких як О. Безтелесна, В. Близнюк, О. Грішнова, А. Колот, О. Кошулько, Е. Лібанова, В. Мортіков та ін. Однак питання добробуту суспільства є нагальним для держави завжди і потребує удосконалення в будь-який час.

Метою статті є обґрунтування сутності матеріального добробуту населення, його структури та динаміки. Реалізація мети дослідження обумовила необхідність вирішення наступних завдань: визначення поняття «добробут населення»; дослідження критеріїв оцінки добробуту населення, його показників; аналіз рівня матеріального добробуту населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія добробуту завжди була популярною, адже у ній містяться чинники еволюції суспільства і відображаються не лише матеріальні потреби, а ще й духовні та інтелектуальні. Але не дивлячись на це, її суть до кінця так і не розкрили. Щоб зрозуміти її, потрібно заглибитись у витoki самого поняття «добробут» і методи, за допомогою яких його розглядали у науковому світі у різні часи [1, с. 5].

А. Сміт, основоположник класичної школи, мірилом добробуту вважав заробітну плату. На думку Дж. Бентама, добробут визначається щастям найбільшої кількості людей. Представники австрійської школи маржиналізму Б. Бем-Баверк, К. Менгер, Ф. Візер великого значення надавали індивідуальним оцінкам корисності, зіставленням

вигод і втрат, споживчим очікуванням, розробили способи обчислення загальної корисності.

Добробут населення як базова категорія економічної політики держави - явище багатогранне. Його рівень є тим фактором, який стримує або сприяє людському розвитку, створюючи додаткові стимули чи обмежуючи можливість індивідів і населення в цілому відносно реалізації активної економічної поведінки. Тому дуже важливою є ефективність управлінських рішень у процесі нарощування добробуту населення, яка дає можливість оцінити перспективи покращення якості людського капіталу та забезпечення економічного розвитку.

Добробут населення реалізується сукупністю всіх умов його життєдіяльності, сформованих в результаті виробництва, розподілу, обміну та споживання. Добробут формує ієрархію потреб і визначає рівень їх загального задоволення.

Добробут населення – це основний показник оцінки ефективності впровадження соціально-економічної політики держави. Зростання суспільного добробуту населення залежить від задоволення потреб людей, рівень яких стрімко зростає та якісно змінюється [2, с. 65].

Розглядаючи поняття соціального добробуту слід звернутися до категорії «якість життя», яку ввів в обіг Дж. Гелбрейт у праці «Суспільство добробуту» (в іншому перекладі – «Суспільство достатку»). Під якістю життя у сучасній науці розуміють «комплексну характеристику людини в різних соціальних станах, яка відображає ступінь її свободи, можливості всестороннього розвитку і реалізації здібностей і життєвих планів. Це су-

купність і якість матеріальних, соціальних, культурних і духовних цінностей, наданих суспільством людині для задоволення її потреб і реалізації інтересів». Тобто, ця категорія демонструє, якою мірою людина задовольняє свої потреби у поточних суспільних умовах і досягнення високої якості життя – це мета соціальної політики і свідчення соціального добробуту суспільства.

Предметом економіки добробуту є соціальні умови життєдіяльності та система соціального захисту населення, основні напрями вирішення проблем, пов'язаних з підвищенням рівня та покращенням якості життя населення [3, с.82].

Об'єктом економіки добробуту виступає економічна система суспільства, її вплив на якість життя і добробут населення. Рівень добробуту населення не є показником постійним, він змінюється під впливом різноманітних факторів.

Добробут населення і економічний добробут країни перебувають у тісному взаємозв'язку. Підвищення доходів і рівня життя, поліпшення умов життя і структури споживання товарів і послуг, розмаїтість споживчого попиту і високі вимоги до якості продуктів харчування, промислових товарів і послуг приводять до усунення монополізму, підвищення конкуренції виробників, орієнтації на споживача й інші форми активізації господарського життя. У той же час в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки такі соціальні фактори, як сприятливі умови праці, розвинута система стимулювання праці й умови оплати, соціальні гарантії і соціальне обслуговування найманих робітників, корпоративні принципи керування,

починають відігравати істотну роль у підйомі виробництва, що у свою чергу знову ж таки підносить рівень соціального добробуту. Тобто можна вести мову про дуалізм соціальних і ринкових цілей, коли одні з них є механізмом досягнення інших, коли соціальні показники досягаються за рахунок економічних і навпаки [4, с.48].

Добробут у суспільстві розподілений нерівномірно. Одні групи населення мають вищий рівень життя, інші – ні. До них науковці відносять індивідів або соціальні групи, що мають більшу, ніж інші, ймовірність зазнати негативних впливів соціальних, екологічних факторів або дістати хвороби. Тому такі групи можуть потребувати підтримки суспільства у вигляді відповідних соціальних програм, створення системи певних преференцій і надання соціальних гарантій, впровадження превентивних програм, спрямованих на запобігання зубожінню та соціальному виключенню. Під останнім розуміється «відсутність або обмежений доступ до ресурсів, прав, товарів та послуг, неможливість брати участь у нормальних стосунках та діяльності, доступній для більшості людей у суспільстві» (йдеться, зокрема, про перетворення більшості приватних та суспільних благ на виняткові). Це зрештою призводить до вираженого соціального дисбалансу в суспільстві і до підвищеної соціальної конфліктності.

Розрізняють наступні види досягнення добробуту:

- максимізація індивідуального добробуту – покладена в основу соціальної політики США, де головна увага приділяється захисту індивідуальних прав і свобод громадянина, що гарантується мінімальним утручанням дер-

жави в ринкові відносини та мінімальним рівнем соціального забезпечення. Основою цього підходу є критерій Бентама, відповідно до якого добробут визначається як щастя найбільшої кількості людей, розрахований за підсумком задоволення окремих індивідів; максимізація цієї суми і є найбільший добробут;

- захист мінімального добробуту – у цьому випадку соціальна політика спрямована на підвищення рівня добробуту певних груп суспільства, а саме тих, хто знаходиться на нижніх щаблях суспільного добробуту;

- максимізація чистого добробуту – політика збільшення чистого добробуту за менший кошт, але отриманий приріст використовується для компенсації тим, хто втрачає. Цей підхід оснований на критерії КальдораХікса: новий соціальний стан кращий за попередній, якщо є чисте підвищення результативності. І ті, хто отримує ці вигоди, компенсує втрати тим, хто їх не отримує. Цей критерій не передбачає дійсної компенсації, оскільки достатньою умовою збільшення загального добробуту є збільшення корисності однієї групи населення, яка перевищує втрати інших;

- максимізація перерозподільчого добробуту – в цьому випадку політика спрямована на максимізацію вигід для обраних груп суспільства. Це критерій Дж. Роулза (основою якого є критерій Парето): один соціальний стан кращий за інший, якщо він приводить до підвищення добробуту найнижчих верств населення (етична раціональність) [2, с. 121].

Проблема підвищення добробуту населення як фактор, що визначає рівень платоспроможного попиту і структуру суспільного виробництва,

завжди була дуже важливою, але набула особливої актуальності саме на даному етапі розвитку суспільства та економіки. Забезпечення зростання суспільного добробуту головним чином полягає в задоволенні потреб населення, які поступово кількісно зростають та якісно змінюються. Процес задоволення потреб суспільства матеріальними і духовними благами є кінцевою метою функціонування будь-якої економічної системи. Саме на це спрямований процес виробництва, який, у свою чергу, пов'язаний зі споживанням створених продуктів і послуг, витрачанням наявних у розпорядженні суспільства ресурсів для ефективного їх використання. Головними чинниками, що впливають на структуру, характер та рівень потреб, можна вважати такі:

- характер виробничих відносин в суспільстві;
  - рівень розвитку продуктивних сил;
  - природно-кліматичні умови;
  - національні і культурні особливості країни;
  - історичні традиції та звичаї окремих народів;
  - особливості менталітету нації та ін.
- [1].

Таким чином, добробут населення як базова категорія економічної політики держави – явище багатогранне. Його рівень є тим фактором, який стримує або сприяє людському розвитку, створюючи додаткові стимули чи обмежуючи можливості індивідів і населення в цілому відносно реалізації активної економічної поведінки. Тому дуже важливою є ефективність управлінських рішень у процесі нарощування добробуту населення, яка дає можливість оцінити перспективи покра-

щення якості людського капіталу та забезпечення економічного розвитку.

Добробут населення реалізується сукупністю всіх умов його життєдіяльності, сформованих в результаті виробництва, розподілу, обміну та споживання. Добробут формує ієрархію потреб і визначає рівень їх загального задоволення.

Добробут населення реалізується сукупністю всіх умов його життєдіяльності, сформованих в результаті виробництва, розподілу, обміну та споживання. Добробут формує ієрархію потреб і визначає рівень їх загального задоволення.

Оцінювати добробут населення можна за багатьма критеріями:

1. Визначення рівня добробуту населення через суспільний добробут. Необхідно ретельно проаналізувати поточний стан ВВП, урахувавши нерівність розподілу доходів: (можливість порівняти особисту користь кожного учасника та необхідність кореляції добробуту через регулювання нерівності учасників (А. Пігу, В. Парето);

2. Якість розвитку як критерій добробуту населення. Цей підхід передбачає відповідні методики оцінювання, що вимірюють результат забезпеченості благами для людського капіталу.

У зарубіжних країнах, таких як Австрія, Австралія, Німеччина, Англія та інших, найбільш популярним являються комплексні показники. Індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index) розроблений ООН, складовими якого є дохід, освіта, довголіття; індекс стійкого економічного добробуту, індекс прогресу, індекс добробуту кращого життя та інші. Однак усі вищеперераховані комплексні показники мають ряд

недоліків, до яких слід віднести неможливість точного розрахунку показників, так як показники отримані шляхом використання суб'єктивних оцінок під час розрахунку.

Узагальнюючи різні підходи до визначення критеріїв оцінки добробуту населення, варто зазначити, що основними його складовими є «якість життя» і «спосіб життя», через які доцільно розробляти систему критеріїв оцінки добробуту населення. Розглянемо їх детальніше [10].

І. Рівень життя населення. Критерії рівня життя населення можна об'єднати в 5 груп: доходи населення; соціальне забезпечення; охорона здоров'я; освіта; демографічна ситуація.

1. Доходи населення. Оцінка добробуту населення повинна включати загальні сукупні доходи як всього населення, так і сім'ї й індивіда. Важливо враховувати співвідношення доходу та рівня цін і податків. Стабілізація відбувається тоді, коли останні не підвищуються при збільшенні доходів, або залишаються незмінними при незмінному рівні доходів, або незначно ростуть при стабільному рості доходів тощо. В такому випадку мова може йти про зростання можливості задовольнити потреби людини.

Хоча сукупний дохід включає в себе всі життєві засоби, пільги і безоплатні послуги, сюди не входить вартість медицини й освіти, яка надається безкоштовно. Вони відносяться до розширеного споживання, яке впливає на робочу силу та сам факт зростання населення.

Центральною ланкою системи показників рівня життя є показник реальних доходів. Вони характеризують доходи з урахуванням податків, цін, тарифів та інших обов'язкових відраху-

вань і платежів. Номінальні доходи відображають грошові доходи без урахування податків і цін.

З метою всебічного визначення доходів населення пропонуємо використувати таку групу показників:

- фактичне кінцеве споживання домогосподарств на душу населення;
- грошові доходи на душу населення на місяць;
- номінальна (тобто та, що нараховується) середньомісячна заробітна плата працівника;
- реальна заробітна плата працівника із коригуванням на індекс цін. Зокрема, реальна заробітна плата відображає ту кількість благ і послуг, яку можна реально придбати на номінальну (грошову) заробітну плату, тобто залежить від купівельної здатності грошової одиниці та рівня оподаткування доходів;
- середній розмір призначеної місячної пенсії;
- реальний розмір призначеної місячної пенсії з коригуванням на індекс цін;
- рівень накопичень (заощаджень);
- величина прожиткового мінімуму на душу населення на місяць;
- мінімальний розмір оплати праці;
- мінімальний розмір пенсії за віком;
- рівень бідності;
- рівень безробіття;
- витратна частина сімейного бюджету;
- коефіцієнт Джині, який відображає ступінь нерівномірності поділу населення за рівнем доходів [11].

2. *Соціальне забезпечення.* Передбачає усі види витрат державних органів або підприємств і організацій будь-якої форми власності на захист домогосподарств від різного роду непередбачуваних обставин (природні катаст-

рофи тощо). Ці витрати складаються із соціальної допомоги й адміністративних виплат.

3. *Охорона здоров'я.* Із великої кількості соціально-економічних чинників, які впливають на стан здоров'я населення, виділимо такі:

- соціально-демографічні: вік, стать, соціальна належність, сімейний стан; виробнича діяльність (професія, посада, стаж, умови і характер праці, ступінь втомлюваності, ритмічність роботи, величина доходу на душу населення);
- житлові умови: величина корисної площі, що припадає на одну людину, основні якісні характеристики житла;
- умови та якість харчування;
- вживання алкогольних напоїв, паління;
- проведення літнього відпочинку, заняття фізкультурою і спортом.

Важливою проблемою на сьогодні є визначення методології оцінки стану здоров'я. Зазвичай при його оцінці використовуються показники, протилежні здоров'ю: коефіцієнт загальної та дитячої смертності, коефіцієнт інвалідизації, кількість днів тимчасової непрацездатності з розрахунку на 100 днів, поширеність основних хронічний захворювань.

4. *Освіта.* Показники рівня освіти мають не лише кількісну, а й якісну характеристику, тому її розвиток може відбуватися в напрямі як розширення системи освіти, так і її якісного вдосконалення. Освіту характеризують такі показники як: кількість учнів і студентів у процентному відношенні до загальної чисельності населення, чоловіків, жінок; рівень освіти; витрати на освіту в процентному відношенні до ВВП країни; частка витрат на освіту на регіональному рівні; кількість

державних загальноосвітніх шкіл, ВНЗ і середніх спеціальних учбових закладів, а також чисельність учнів на 1000 осіб населення [10].

5. *Демографічна ситуація.* Основними її показниками є: загальна чисельність населення (для порівняння беруться середньорічні оцінки, крім загальної, також показується чисельність за статтю і за віком); населення, що перебуває в шлюбі; очікувана тривалість життя (років); коефіцієнт природного приросту (різниця коефіцієнтів народжуваності і смертності); коефіцієнт народжуваності (відношення числа народжених за рік до середньорічної чисельності населення); коефіцієнт смертності (відношення кількості всіх смертей до середньорічної чисельності населення); коефіцієнт нетто міграції (відношення різниці між іммігрантами й емігрантами до середньорічної чисельності населення); коефіцієнт приросту (сума коефіцієнтів природного приросту і нетто міграції); індекс старіння (відношення кількості осіб віком 65 років і старших до кількості осіб, молодших 15 років, помножене на 100).

За роки незалежності чисельність населення України зменшилася більш як на 5 млн осіб; за оцінками, ще 5-7 млн українців працюють за кордоном, із них 80 % – це жінки репродуктивного віку. Таке становище в перспективі може негативно вплинути на динаміку чисельності населення (за деякими оцінками, до 2050 року вона може знизитися до 35 млн осіб). Погіршення демографічної ситуації викликане наступними основними факторами:

- зниження якості життя;
- перегляд сімейних цінностей та усталеного життєвого порядку (значна

кількість жінок віддають перевагу роботі, а не сім'ї);

- домінування міського способу життя;
- існування суттєвого розриву між багатими і малозабезпеченими прошарками населення, зменшення кількості молоді на фоні зростання кількості осіб похилого віку [9, с. 218].

Можна припустити, що відсутність негайних дієвих заходів із покращання якості життя у нашій країні призведе до:

- збільшення розриву між багатими і малозабезпеченими верствами населення, зменшення кількості молоді на фоні зростання кількості осіб похилого віку;
- падіння конкурентноздатності держави і уповільнення потенціалу розвитку населення;
- зменшення кількості здорового населення до критичного рівня;
- скорочення числа працездатних осіб на користь непрацездатних.

Якість життя визначає темпи відновлення людського потенціалу, обсяги інвестицій, показники ефективності праці та міграції. Саме від цього чинника багато в чому залежить конкурентоздатність держави.

Поряд зі зменшенням оподаткування та врахуванням видатків на відтворення людського потенціалу повинні зростати витрати в освітній та культурній сферах. Велике значення має кредитування освітньої галузі, державне фінансування науково-дослідної та інноваційної діяльності. Загалом для реалізації програми «Людський капітал» на 2012-2021 роки було передбачено фінансування в розмірі понад 9,7 млрд євро для підтримки освіти, боротьби з безробіттям

і суспільною ізоляцією, ліквідації тендерної нерівності [6].

II. Умови життя населення. Серед критеріїв щодо умов життя населення можна назвати такі:

1. *Житлові умови*, які включають: частку власного житла до загальної наявності житлового фонду; загальні обсяги житлового фонду (м²); загальну площу житла в розрахунку на одну людину (м²), рівень благоустрою житла (наявність опалювання, водопроводу і каналізації).

2. *Культура і відпочинок*. Цей показник включає: кількість книг і журналів на душу населення; число бібліотек, театрів, кінотеатрів, газет на 1000 жителів; кількість осіб, які виїхали за кордон як туристи на 1000 осіб; кількість осіб, які лікувалися або відпочивали в санаторно-курортних установах.

3. *Транспортне забезпечення і зв'язок* можна оцінити: кількістю легкових автомобілів у особистому користуванні на 1000 осіб; густотою автомобільних доріг на 100 м² території; протяжністю автомобільних доріг (тис. км), у т.ч. основних доріг і процент асфальтованих доріг.

4. *Правовий захист* населення характеризує рівень безпеки проживання і чисельність зайнятих у правоохоронних органах (тис. чол.).

5. *Довкілля*. Для оцінки довкілля передбачається враховувати показники, що характеризують забрудненість середовища, вплив на природу (наприклад, екологічні стандарти води), температурний режим і його перепади [8].

Зважаючи на викладене, можна дійти висновку, що якості життя населення відводиться роль головного інструмента соціально-орієнтованої економічної політики держави. Цей

інструмент може і обов'язково має використовуватися для досягнення вищої якості життя, що вимагає скоординованих дій у всіх основних галузях науки і політики.

Оцінку показників якості життя можна розглядати як процедуру виявлення ступеня відповідності основних умов і параметрів життєвої діяльності людини її потребам і особистим уявленням про повноцінний, гідний рівень життя, що задовольняє її вимоги. Вона здійснюється на основі зіставлення параметрів і характеристик життя даного індивіда чи суспільства з відповідними параметрами і характеристиками життя, прийнятими за основу порівняння (еталон), та ціннісного осмислення отриманих результатів; дозволяє на постійній основі здійснювати оцінку і прогнозувати якість життя населення в регіонах України, забезпечивши при цьому системність, однозначність, порівнянність і відтворюваність отримуваних даних. Результати такої оцінки можуть використовуватися при реалізації державної політики з покращення добробуту населення, розробці пріоритетних напрямів розвитку промисловості, науки та соціальної сфери, а також при визначенні ефективності соціально значимих технологій, відповідних інноваційних проектів і програм розвитку.

Система критеріїв якості життя досить динамічна і вивести сталу структуру практично неможливо. У запропонованій системі критеріїв слід ураховувати ряд індикаторів, які безпосередньо впливають на її стан [5].

Таким чином, завершуючи дослідження критеріїв оцінки рівня добробуту населення, варто зазначити, що його зниження коригує економічну поведінку громадян. Падіння купівель-

льної спроможності призводить до зменшення частки витрат на блага, важливі для формування людського капіталу, зменшення заощаджень та, відповідно, пропозиції капіталу з боку домогосподарств, поширення діяльності поза законом. Підвищується також ризик падіння мотивації до активних економічних дій тієї частки населення, що перебуває в стані абсолютної бідності. Зазначені зміни економічної поведінки матимуть негативний вплив на подальший економічний розвиток, що обумовлює необхідність здійснення активної соціально-економічної політики, спрямованої на підвищення добробуту населення. Пріоритетними її цілями мають стати збільшення частки якісних ринкових і суспільних благ та зменшення диференціації населення.

Рівень матеріального добробуту характеризується структурою і динамікою доходів і витрат населення. Як свідчать статистичні дані, незважаючи на стійку динаміку зменшення працездатного населення протягом 2010-2021 років, все ж можемо відмітити сталу позитивну тенденцію зростання загального і наявного з розрахунку на одну особу доходів населення та середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників. Так, доходи населення в 2021 р. становили 4698,6 млрд грн проти 3744,1 млрд грн і 3972,4 млрд. грн у 2019 і 2020 роках відповідно. З розрахунку на одну особу доходи зросли 86,02 тис грн з 69,14 тис грн у 2019 р.. Тобто за період 2019-2021 рр. доходи збільшались у 1,25 рази [12, 13, 14].

За структурою доходів порівняно з 2020 р. спостерігаємо незначне збільшення частка заробітної плати – 45,4% (проти 45,3%), прибутку і змі-

шаного доходу – 19% (проти 18,3%). Інші складові структури показали зменшення: дохід, від власності, одержаний – 2,3% (проти 2,6%); соціальні допомоги та інші одержані поточні трансфери – 33,3% (проти 33,8%) [13, 14]. Тобто бачимо, що третина населення розраховує на грошові виплати і допомогу держави. Стосовно витрат підкреслимо, що 92% (4324,2 млрд грн) доходів населення спрямовувало на придбання товарів та послуг проти 89% у 2020 році. Поряд з цим позитивним є збільшення поточних податків на доходи, майно та інші сплачені поточні трансфери до 10,7% проти 10,3%. Проте, відємним у 2021 році був приріст заощаджень населення (-3,2% проти 1,6%) [13, 14].

Добробут населення залежить і від благополуччя родинного життя, можливостей виховання потомства. Висока якість життя передбачає достойну поведінку, спрямовану на забезпечення соціальної справедливості та високої моральності, відчуття задоволеності життям і особистого щастя.

Для характеристики добробуту населення важлива і купівельна спроможність населення. Вона визначає можливість набувати товари і послуги в різному наборі, різної якості, а значить, задовольняти свої інтереси і смаки, відчувати себе більш впевнено.

І, нарешті, визначальним чинником для забезпечення належного рівня добробуту населення має бути дотримання прав і свобод людини в даній державі. Добробут населення в кожній країні залежить від характеру суспільного (державного) устрою, стійкості інституту права і дотримання прав людини, співвідношення різних гілок влади, її взаємин із регіонами (підпри-

ємствами), наявності опозиції, різних партій, тощо.

Висновки. Отже, концепція добробуту населення формується як сукупність характеристик, що наводяться нижче, для яких соціальні показники рівня життя є вихідною базою, але вони не визначаються їх автоматично: відчуття власної гідності; відчуття своєї індивідуальності; активність у досягненні своїх цілей; соціальна активність; можливість розвивати свої здібності; успіху досягненні своїх цілей; матеріальна забезпеченість; задоволеність працею; відчуття причетності до життя суспільства; відчуття на-

повненості свого життя позитивним змістом. Такий набір компонентів, які визначають добробут населення, показує, що простого підвищення добробуту населення недостатньо для повноцінного розвитку людського потенціалу, у тому числі здатності людини до ефективної праці.

У свою чергу, враховуючи поліаспектність і залежність від багатьох чинників економічного і соціального характеру, важливим стає необхідність подальшого удосконалення методології і системи показників оцінювання рівня матеріального добробуту населення.

Список використаної літератури

1. Бондаренко Ю. М. (2007) Удосконалення державних механізмів регулювання соціального захисту населення. Державне будівництво. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_2_51 (дата звернення: 10.05.2022)
2. Гриненко А.М. Соціальна політика. К.: КНЕУ, 2017. 309 с.
3. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти: Курс лекцій. К: КМ Академія, 2016. 107 с.
4. Лібанова Е.М. Бідність населення України: причини, масштаби, наслідки. К. КНЕУ, 2018. 328 с.
5. Макаренко В.А. Основні показники якості життя населення. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2022)
6. Мельниченко О.А. (2011) Генеза поглядів науковців на роль держави в підвищенні рівня добробуту населення. *Теорія та практика державного управління*. Вип. 2. С. 14–21.
7. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: www.minjust.gov.ua (дата звернення: 10.05.2022)
8. Панченко М. М. Рівень життя населення – складова соціального добробуту в державі URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2022)
9. Стинська В. (2017) Соціальна політика підтримки материнства й дитинства у Франції. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. Вип. 5. С. 218-229.
10. Халецька А.А. Проблеми реалізації соціальних прав і державних соціальних гарантій в Україні. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2022)
11. Чечель О. М. (2011) Пріоритетні засади формування національної концепції добробуту населення. *Інвестиції: практика та досвід*. № 2. С. 86-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_2_23. (дата звернення: 10.05.2022)

12. Доходи та витрати населення у 2019 році. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/02/d_v_reg_19.pdf (дата звернення: 10.05.2022)
13. Доходи та витрати населення у 2020 році. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2021/03/37.pdf> (дата звернення: 10.05.2022)
14. Доходи та витрати населення у 2021 році. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/03/29.doc> (дата звернення: 10.05.2022)